

LAPPAJÄRVEN KUNNAN

Osallisuusohjelma

Kehitysvaliokunta 06.04.2022 § 16

Hyvinvointivaliokunta 8.3.2022 § 14

Tekninen valiokunta 12.04.2022 §23

Khall 09.05.2022 § 81

Kvalt 20.06.2022 § 25

1. Mitä on osallisuus

Osallistaminen merkitsee kuntalaisten kuulemista palveluiden käyttäjinä. Sitä kautta he voivat vaikuttaa haluamiensa palveluiden saatavuuteen ja laatuun. Toisaalta se on myös yhteistyötä jokaisen kuntalaisen, sidosryhmän ja kunnan henkilöstön välillä. Osallisuus antaa myös kokemuksen yhteisöön kuulumisesta.

Osallisuus voidaan myös tulkita kahdella eri tavalla, se voi tarkoittaa ”kuulumisen, mukanaolon tunnetta” tai ”omakohtaisesta sitoutumisesta nousevaa vaikuttamista ja vastuun kantamista”. Toisaalta se on myös verkostoituvaa yhteistyötä jokaisen kuntalaisen, sidosryhmän ja kunnan henkilöstön välillä.

2. Mikä on osallisuusohjelma

Osallisuusohjelmassa pohditaan osallisuutta keinona rakentaa yhteisöllistä Lappajärveä sekä kuntalaisten että kuntaorganisaation näkökulmasta, sekä esitellään käytännön tapoja osallistamiseen.

Osallisuusohjelmaan kuuluu myös osallistava budjetointi.

3. Lakisääteinen velvollisuus

Kuntalain 22 §:n mukaan ” Kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on oikeus osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan. Valtuuston on pidettävä huolta monipuolisista ja vaikuttavista osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksista ja menetelmistä.”

Kuntien tulee löytää luonnolliset keinot, jotka nivoutuvat hyvin kunnan tehtäväprosesseihin, kuntalaistensa osallistamiseen ja vaikuttamiseen. Lisäksi kunnissa tulee tunnustaa kuntalaisen rooli aktiivisena yhteisönsä jäsenenä. Heillä on kykyä sekä tahtoa vaikuttaa.

Kunnissa on perinteisesti käytetty keskustelu- ja kuulemistilaisuuksia sekä erilaisia asiakasraateja. Tämän lisäksi kunta organisaationa haluaa tarjota kuntalaisille monipuolisia vaikuttamisvaihtoehtoja.

Kuntalaisten halutaan osallistuvan kunnan palveluiden kehittämiseen.

4. Osallistava budjetointi

Osallistuva budjetointi on suoran osallistumisen menetelmä, jonka tavoitteena on lisätä asukkaiden osallisuutta yhteisistä asioista päättämisessä, vahvistaa paikallisia yhteisöjä ja kehittää asuinalueita sekä kyliä. Kaiken kaikkiaan osallistava budjetointi tukee asukkaiden hyvinvointia.

Osallistavassa budjetissa asukkaat pääsevät suunnittelemaan ja päättämään tietyn alueen tai aiheen merkityksellisistä asioista. Tämä on tapa tuottaa aktiivista toimijuutta, joka auttaa asukkaita ymmärtämään myös hallinnon reunaehtoja. Hallinnolle budjetointi antaa mahdollisuuden edistää hallinnon prosessien läpinäkyvyyttä. Samalla hallinto saa pystyä hyödyntämään asukkaiden tietopohjaa ja käyttämään heitä kokemusasiantuntijoina. Osallistava budjetointi kuuluu kehitysvaliokunnan tehtäviin, ja se päättää budjetoinnin tavoista ja määrärahoista vuosittain.

Kullakin toimialalla on erilaisia osallistavan budjetoinnin tapoja: esimerkiksi kunnan jakamat toiminta-avustukset, tilojen ylläpito ja käyttöön antaminen tai vuokraaminen, nuorisofoorumin oma käyttörahoitus jne. Myös kunnan järjestämät erilaiset tapahtumat ovat osallistavaa budjetointia.

5. Osallisuuden muodot ja niiden toteuttaminen

Sisäasiainministeriön osallisuushankkeessa jaettiin osallisuus neljään osaan; tieto-, suunnittelu-, päätös- ja toimintaosallisuuteen (Valtioneuvosto 2002). Kunnissa voidaan osallisuus jaotella myös edellä mainitulla tavalla neljään osaan.

Tieto-osallisuus

Asukkaalla on oikeus tiedon saamiseen ja tuottamiseen.

Suunnitteluosallisuus

Asukas osallistuu itseään (ja asuinympäristöään) koskevan toiminnan ja palvelujen suunnitteluun.

Päätösosallisuus

Asukas osallistuu itseään tai esim. asuinalueen koskevan päätöksenteon valmisteluun ja päätöksentekoon.

Toimintaosallisuus

Asukkaan omaa toimintaa ja konkreettista osallistumista omassa lähiympäristössään.

Alla olevassa taulukossa on koottuna erilaisia osallisuuden tapoja; tummennettuna ovat ne, joita kuntalaiset ja luottamushenkilöt ovat arvioineet parhaimmiksi tavoiksi toimia vuonna 2022.

Tieto-osallisuus	Suunnitteluosallisuus	Päätösosallisuus	Toimintaosallisuus
Julkiset esityslistat ja pöytäkirjat	Verkkokyselyt	Lakisääteinen kuuleminen, kuulemistilaisuudet	Yhdistystoiminta
Valtuuston kokousten livelähetykset	Vanhus- ja vammaisneuvosto	Osallistuva budjetointi	Tapahtumat
Palautekanava	Nuorisofoorumi	Luottamushenkilöt	Kohtaamispaikat: Kirjasto Nuorisotilat
Kunnan nettisivut	Valiokunnat	Nuorisofoorumin jäsenet	Teemaprojektit tai talkoot
Some-kanavat	Oppilas- ja opiskelijakunnat	Kunnallisvaalit	Kunnan jakamat toiminta-avustukset
Infonäytöt ja ilmoitustaulut, esitetelineet	Kuntalaisraati *	Kuntalaisaloite	Kunnan tarjoamat/ vuokraamat tilat toiminnalle
Kirjaamo	Kumppanuuspöytä **	Päätösten ennakoarviointi	Kuntalaisten jakamistalous
Palveluohjaus	Intressiryhmä ***	Yhdistysyhteistyö	Asukaskävelyt ****
suomi.fi	Lausunnot valmisteilla olevista asioista		
Vaikutusten arviointi			
Avoimet ovet - tapahtumat			

* Kuntalaisraati

Tilaisuus tai tapahtuma, jossa viranhaltijat ja/tai toimielin kuulee kuntalaisten näkemyksiä tiettyyn aiheeseen ja sen kehittämiseen liittyen.

** Kumppanuuspöytä

Yhteiskunnan eri sektoreilla toimivien toimijoiden yhteisen ideoinnin ja suunnittelun alusta. Avoimeen keskusteluun perustuva asioiden valmistelun työkalu parempien päätösten tekemiseksi. Kanava, jossa asukkaiden sekä muiden toimijoiden kokemuksen ja äänen avulla voidaan tunnistaa ja etsiä ratkaisuja ilmiöihin ja haasteisiin.

*** Intressiryhmä

Intressiryhmässä eli ryhmäkeskustelussa asiakastietoa kerätään haastatteleamalla pientä ryhmää kerrallaan tietyistä teemasta.

**** Asukaskävelyt; Asukkaat ja kunnan vastuuhenkilöt tutustuvat asuinalueisiin ja elinympäristöihin ja kirjaavat havaintoja. Asukkaat kertovat näkemyksiään mahdollisista muutostarpeista.

Osallisuuden toteuttaminen Lappajärvellä merkitsee mm. seuraavia:

- Vuorovaikutusta ja vastavuoroisuutta
- Ääneen sanomista ja asioiden näkyväksi tekemistä
- Ratkaisukeskeistä toimintaa
- Toimimista yli toimialarajojen
- Ymmärryksen kasvattamista
- Todellisten tarpeiden selvittämistä
- Yhdessä tekemistä ja yhteen hiileen puhaltamista
- Positiivista asennetta ja aktiivista pöhinää
- Muutoksen aikaansaamista
- Kunnan asukkaiden toimien aktivointia
- Kuntalaisten kuulemista ja heille vastaamista
- Kaikkien ottamista mukaan päätöksentekoon, suunnitteluun ja toimintaan
- Mahdollisuuksien antamista tehdä itse ja yhdessä
- Asioiden perusteellista valmistelua (esim. EVA)
- Osallistavaa budjetointia

6. Osallistamisen hyödyt

- Yhdessä olemme enemmän
- Osallistamalla tulemme osaksi yhteisöä
- Olemalla mukana alusta saakka sitoudumme
- Yhteisöllisyys kasvaa
- Saamme ja annamme parempaa palvelua
- Pystymme hyödyntämään laajaa osaamispotentiaalia
- Kunta tuntuu omalta, siitä ollaan ylpeitä ja sitä markkinoidaan
- Saamme uusia raikkaita ajatuksia ja ideoita
- Asiakas saa tarvitsemansa palvelut
- Asukkaat pystyvät vaikuttamaan elinympäristöönsä ja työntekijä työhönsä
- Pääsemme kukin kehittämään omaa toimintaympäristöä
- Voimme kokeilla uusia toimintamalleja
- Työhyvinvointi kasvaa
- Tehdään niitä asioita, joita kuntalaiset toivovat ja kokevat tarpeellisiksi

Kaikkea ei kannata tehdä yksin, yhteistyössä on voimaa, joten haluamme entistä enemmän kuntalaisia ja yhteisöjä mukaan kehittämiseen.

6. Lappajärven kunnan osallistamisen huoneentaulu

Yhdessä tekeminen kannattaa!

Asukkaat ja muut osalliset ovat voimavara, jota ei kannata hukata. Rakenna pitkäjänteistä yhteistyötä ja luottamusta eri osapuolten välille. Jokaisella kohtaamisella on väliä. Kohtele osallisia asiallisesti, reilusti ja kunnioittavasti.

Luo todellisia osallistumismahdollisuuksia

Tunnista osallistamisen paikat. Anna osallisille todennukainen kuva minkälaisesta vuorovaikutuksesta ja osallistumismahdollisuudesta on kyse. Mieti kohderyhmä ja miten tavoitat heidät.

Kuuntele, älä ainoastaan kuule.

Olet linkki hallinnon ja asukkaiden välillä, joten sinusta riippuu paljon. Suhtaudu ideoihin ja kommentteihin avoimesti. Punnitse ideat, älä tyrmää niitä. Ota osallisten ja yhteisön mielipiteistä selvää, jotta voit tehdä hyviä ratkaisuja.

Vaikuttiko osallistuminen?

Arvioi tuloksia. Seuraa osallistumisen vaikutuksia. Toista hyväksi havaittuja malleja. Kokeile uutta, älä pelkää epäonnistumisia. Muista, että sinulla on velvollisuus antaa osallistujille palautetta ja viestiä tuloksista avoimesti.

Muista viestintä!

Tiedotuksen merkitys osallistamisessa on erittäin suuri.

7. Ohjelman laadintaprosessi

Tämän ohjelman laatimisen suuntaviivoihin ovat vaikuttaneet kunnan johtoryhmä ja valiokunnat. Kuntalaisia on osallistettu ohjelman laadintaan kyselyjen kautta. Kysely on tehty myös kolmannen sektorin toimijoille. Luottamusmiehet ovat vastanneet omaan kyselyynsä, jotta on saatu heidän näkökulmansa esille. Osallisuuskyselyssä kuntalaiset arvioivat kaikki toimintaosallisuuden muodot vähintään 50-prosenttisesti toimiviksi tavoiksi osallistua.

Kunnassa asuvien vakituisten asukkaiden lisäksi Lappajärvellä on paljon kesäasukkaista tai paljon vapaa-ajanasunnolla viettäviä palvelujen käyttäjiä. He voivat halutessaan liittyä Järviseudun kesäasukasrekisteriin, jonka kautta heille tehdään kyselyjä ja jota kautta he pääsevät mukaan kunnan toimintaan ja kehittämiseen.

Osallisuusohjelma on ollut lausuttavana nuorisofoorumissa. Lopullinen ohjelma on hyväksytty kunnanhallituksessa, josta se on viety hyväksyttäväksi valtuustoon.